



BREAKING THE TABOO

Nasilje nad starejšimi ženskami v družini:
prepoznavanje in ukrepanje



K TEJ BROŠURI SO PRISPEVALI NASLEDNJI AVTORJI:

<p>AVSTRIJA Austrian Red Cross Claudia Gröschel, Charlotte Strümpel, Cornelia Hackl Forschungsinstitut des Roten Kreuzes Erentraud Lehner, Anna Schopf, Barbara Kuss</p>	
<p>BELGIJA LACHESIS, Office of Expertise on Ageing and Gender and Higher Institute for Family Sciences Els Messelis Flemish Reporting Point for Elder Abuse (organizacija współfinansująca) Gerd Callewaert</p>	
<p>FINSKA National Institute for Health and Welfare Minna-Liisa Luoma, Christina Manderbacka</p>	
<p>FRANCIJA ISIS-Francja Hannelore Jani Le-Bris</p>	
<p>NEMČIJA ISIS – Instytut für Soziale Infrastruktur Karin Stiehr</p>	
<p>ITALIJA emmeerre S.p.A Piero Lucchin, Barbara Arcari, Kai Leichsenring</p>	
<p>POLJSKA Uniwersytet Jagielloński Collegium Medium, Zakład Socjologii Medycyny, Katedra Epidemiologii i Medycyny Zapobiegawczej Beata Tobiasz-Adamczyk, Barbara Woźniak, Monika Brzyska, Tomasz Ocetkiewicz</p>	
<p>PORTUGALSKA CESIS – Centro de Estudos para a Intervenção Social Isabel Baptista, Heloisa Perista</p>	



PREDGOVOR

Ta brošura je dosežek projekta »Odpravljanje tabuja«, ki ga sofinancira Evropska komisija in so ga od leta 2007 do leta 2009 izvajali projektni partnerji: Avstrija, Finska, Italija, Poljska in Nemčija v sodelovanju s partnerji iz Francije, Belgije in iz Portugalske. Vse številke in dejstva pa tudi sklepi v tej brošuri temeljijo na izsledkih projekta. Podrobni izsledki in uporabljeni viri so v posameznih nacionalnih poročilih in tudi v preglednem poročilu. Naložijo se lahko s spletne strani <http://www.rotekreuz.at/pflege-betreuung>.

Zahvaljujemo se vsem, ki so prispevali k uspehu tega projekta, pri čemer je brošura le eden izmed sestavnih delov.

Frauen^{MA57}
StADt **Wien**



Univerza v Mariboru

Fakulteta za zdravstvene vede

TISK

Objavil avstrijski Rdeči križ, Wiedner Hauptstraße 32, 1041 Dunaj, Avstrija

Tel.: +43/1/589 00-128, www.rotekreuz.at, ZVR-Zahl: 432857691

Uredniki | Majda Šlajmer Japelj, Helena Blažun, Peter Kokol

Oblikovanje in ilustracije | Evelyn Felber

Prevod: Euro Prevajalska Agencija d.o.o.

Lekturiranje: OPTIMUS LINGUA, storitve, d.o.o.

Odgovoren za slike | Mona Saleh

Produkcija | Info Media, 1010 Dunaj, Avstrija

Slike | fotolia.com, pixelio.de

Nacionalni del brošure je bil napisan s strani Slovenskega projektnega tima.

Projekt je financiran s pomočjo Evropske komisije. Ta brošura odraža le poglede avtorjev in Komisija ni odgovorna za kakršno koli uporabo, ki izhaja iz informacij, ki jih vsebuje.



VSEBINA

1. UVOD	5
2. S ČIM SE UKVARJAMO	8
3. DEJAVNIKI TVEGANJA ZA NASILJE NAD STAREJŠIMI ŽENSKAMI ZNOTRAJ DRUŽIN	12
4. PREPOZNAVANJE ZLORABE	14
5. STRATEGIJE ZA ČLANE SKRNIKE	18
6. STRATEGIJE ZA PODROČNEVODJE	22
7. POVZETEK IN POGLED	28
8. POVEZAVE	29



1 UVOD



JE NASILJE VPRAŠANJE ZA ZDRAVSTVENE STROKOVNJAKE IN SOCIALNE SLUŽBE?

Nasilje se dogaja. Dogaja se vsakodnevno in je usmerjeno proti moškim, ženskam in proti otrokom vseh starosti. V veliko primerih se ne zgodi »na ulici«, ampak v domovih žrtev. Nekatere vrste nasilja ali zlorabe znotraj družine, npr. nad mlajšimi ženskami in otroki, so danes kar znane in dobro predstavljene v javnosti. Tako so različne države že sprejele nekatere ukrepe na politični, zakonodajni in na organizacijski ravni, a so potrebni tudi drugi.

V vseh evropskih državah na splošno velja, da je nasilje – tudi nad lastnimi sorodniki – prekršek nad človekovimi pravicami. Vsaka evropska država ima pravno podlago za boj proti nasilju v družini. Vprašanje nasilja nad starejšimi ženskami

pa je sorazmerno novo na dnevnem redu. Veliko sredstev, s katerimi pomagajo drugim žrtvam nasilja v družini, kot so mlajše ženske, za njih ni primernih. To se zgodi predvsem v situacijah, ko starejše ženske potrebujejo pomoč in/ali nego svojih sorodnikov. O orodjih in strategijah za odkrivanje zlorabe na tem področju je malo znanega, prav tako za spopadanje s tem in ustrezno pomoč.

Velikokrat so člani skrbniki v zdravstvenih organizacijah in socialnih službah, ki delajo na domovih ljudi, edini – poleg družine –, ki so v stiku s starejšimi ženskami, z žrtvami zlorabe. Zato nasilje v tem kontekstu je in mora biti bistveno vprašanje za te člane skrbnike in njihove organizacije.

JE NASILJE NAD STAREJŠIMI ŽENSKAMI REDKA IZJEMA?

Pravzaprav o pogostosti nasilja nad starejšimi ženskami ni veliko podrobnih informacij, in sicer ne na evropski in ne na nacionalni ravni. A večina statistike, ki je na voljo, kaže na stopnjo splošne zlorabe starejših med 6 in 9 odstotki. Dejstvo, da je o tem tako malo javnih informacij, kaže na to, da je nasilje nad starejšimi – predvsem starejšimi ženskami – znotraj njihovih lastnih družin v vseh oblikah še vedno tabu po vsej Evropi.

»Imam občutek, da obravnavamo le vrh ledene gore. Javno mnenje ni dovolj rahločutno, da bi razumelo pomembnost tega fenomena, teže fenomena« (Zdravstveni delavec, Italija).

Nekatere študije, opravljene pred kratkim, dokazujejo, da so starejši ljudje žrtve nasilja in zlorabe. Velik del te zlorabe se pojavi znotraj družin – predvsem na domu starejše osebe. V skoraj vseh teh primerih obstaja med storilcem in žrtvijo zelo tesen čustveni in dolgotrajen odnos. V približno 70 odstotkih primerov zlorab starejših je bil storilec potrjeno otrok ali zakonec/partner starejše osebe.

ZAKAJ SO V SREDIŠČU STAREJŠE ŽENSK?

Podatki kažejo, da so ženske na splošno pogostejše žrtve nasilja nad starejšimi kot moški. Eden izmed razlogov je njihova daljša pričakovana življenjska doba, ki vodi do preprostega dejstva, da je več starejših žensk kot moških. A do večdimenzionalne odvisnosti in zato večje ranljivosti lahko vodita tudi slabše zdravje žensk v primerjavi z moškimi, ki je pogosto povezano s kroničnimi stanji, ter večja stopnja invalidnosti. Nazadnje je posledica vlog spola in odnosov moči, ki se zgradijo v toku življenja, tudi večja ranljivost starejših žensk. Zato v tej brošuri govorimo izrecno o starejših ženskah – in se pri tem zavedamo, da je veliko pogledov ustreznih tudi za problem nasilja nad starejšimi moškimi na podoben (a ne povsem enak) način.

KDO BI MORAL PREBRATI TO BROŠURO?

Po eni strani je ta brošura za strokovnjake, ki delujejo na področju nege na domu (nega na domu, pomoč na domu in druge storitve na domu), predvsem s starejšimi. Ta skupina je pomembna, ker so oni pogosto edini stik zunaj družine in imajo pogosto dober, zaupen odnos s starostniki. Zato so včasih, če želijo ali ne, edini, ki imajo možnost prijaviti primere zlorabe starostnikov ali bolnikov.

Po drugi strani pa je brošura namenjena področnim vodjem ali koordinatorjem, ki so odgovorni za dnevno organizacijo služb, podporo in za usposabljanje strokovnih skrbnikov ter za njihovo telesno in psihološko dobro počutje. Ukvarjati se morajo s prijavljenimi primeri ter poiskati prave partnerje in postopke, da pridejo do ustreznih in učinkovitih rešitev v pogosto zelo občutljivih situacijah.

Poleg tega lahko ta brošura ljudem z drugih strokovnih vidikov (kot so: člani ustanov za zaščito žrtev, zavetišč za ženske pa tudi direktorji na višji ravni ali politični odločevalci) daje vpogled v to vprašanje in tako pomaga pri premostitvi vrzeli med različnimi sektorji in ravnmi družbene odgovornosti.

KAJ JE CILJ TE BROŠURE?

S to brošuro in z dejavnostmi tega projekta na splošno nameravamo odpraviti tabu z izboljšanjem ozaveščanja članov skrbnikov in področnih vodij zdravstvenih organizacij in socialnih služb ter jim predstaviti in dati smernice o tem, kako naj se spoprijemajo z vprašanjem nasilja nad starejšimi ženskami znotraj družine.

Brošura naj bi pomagala pri spoprijemanju s temi pogosto zelo zapletenimi in s težkimi situacijami in kot podpora starejšim ženskam, ki podporo potrebujejo, pa tudi zdravstvenim strokovnjakom in strokovnjakom za nego, ki se morajo srečevati s tem, da so priče. Ko bo tabu odpravljen – znotraj ekip, organizacij in javnosti –, bo veliko lažje uspeti pri izboljšanju situacije skritih žrtev ter tudi pogosto preobremenjenih »storilcev«, kar pogosto pomeni samih družinskih skrbnikov.



Družbene in kulturne norme po vsej Evropi nam govorijo, da s starejšimi ravnamo (vsaj!) tako pošteno kot z mlajšimi. Imajo enake pravice. V vsaki kulturi in tradiciji se mora z njimi ravnati spoštljivo in s sočutjem. Enako velja za ženske ne splošno. To velja v teoriji, a kot vsi vemo, sta biti ženska in biti stara dva dejavnika, zaradi katerih je oseba ranljivejša in bolj podvržena diskriminaciji.

Nasilje, grdo ravnanje ali zloraba starejših žensk v družini vključuje vse vrste nasilnega vedenja ali zlorabe družinskih članov in/ali negovalcev. Usmerjeno je proti ženski; krši človekove, družbene in politično določene pravice (npr. udeleževati se javnega življenja ali razpolagati s svojo lastnino).

KAJ JE NASILJE?

Najpogosteje uporabljeno definicijo je uvedla Svetovna zdravstvena organizacija in opisuje nasilje kot »namerno uporabo fizične sile ali moči v obliki grožnje ali dejanskega nasilja nad seboj, drugo osebo ali nad skupino ali skupnostjo, ki povzroči ali lahko povzroči poškodbo, smrt, psihično škodo, motnje v razvoju ali prikrajšanost.«

Pomembno je poudariti, da nasilje vključuje tudi oblike, ki niso le fizične narave. V tem kontekstu bi radi omenili, da se besede »nasilje«, »zloraba« in »trpinčenje« ali »grdo ravnanje«, ki imajo v različnih državah različne konotacije, v tej brošuri uporabljajo kot sopomenke.

Nadalje: Naše osredinjanje na identifikacijo nasilnih situacij ni le identifikacija kot taka, ampak iskanje povezav s tem, kar lahko zdravstveni in socialni delavci ter njihove organizacije naredijo, da bi ustavili ali preprečili nasilne dogodke.

KAJ VKLJUČUJE NASILJE V DRUŽINI?

Nasilje v družini vključuje vse oblike nasilja, kjer se uporablja kakršna koli premoč nad družinskimi člani, ki ogroža njihove pravice in integriteto posameznika, kar vodi v trpljenje in škodo.

Dejansko nasilno vedenje nad starejšo žensko v družini bi bilo lahko bistveni del dolgotrajne družinske zgodovine ali odnosa para od začetka naprej. V tem primeru je zelo malo razumskih možnosti, da bi zunanji ljudje, kot so strokovnjaki na področju zdravstva in sociale, to na stara leta spremenili.

Nasilno vedenje pa je lahko tudi posledica zahtevnih sprememb v vsakodnevem življenju družine zaradi zdravja in starosti. To so lahko spremembe v vlogah v družini pa tudi nove in včasih nasprotno vzajemne odvisnosti. Pojavijo se lahko popolnoma novi izzivi, ki jih pogosto označujejo obširne zahteve in omejene možnosti podpore. V teh primerih je veliko izhodiščnih točk za intervencije strokovnjakov, ki delujejo na področju nege na domu.

KATERE OBLIKE NASILJA NAD STAREJŠIMI OBSTAJAJO?

Glede na ameriški nacionalni center za zlorabo starejših nasilje nad starejšimi ali zloraba starejših vključuje kakršno koli zavestno, namerno ali brezbrizno dejanje – ali pomanjkanje ustreznega ukrepanja – negovalca ali katere koli druge osebe, ki povzroča trpljenje, škodo ali resno tveganje ranljivemu odraslemu. Posebno poudarjeno je dejstvo, da se večinoma zgodi v razmerjih, kjer obstaja močno pričakovanje zaupanja v kombinaciji z odvisnostjo, ki je povezana z zdravstvenim stanjem.

Nekatera nasilna dejanja storilec izvrši namenoma. Druga nasilna dejanja pa niso namerna in se včasih ne zdijo kot nasilje sorodnika, ki poskuša kar najbolje negovati svojega sorodnika. Nasilno vedenje lahko na primer izvira iz pomanjkanja ozaveščenosti in znanja pa tudi iz telesnega ali psihološkega stresa.

»84-letna ženska živi s svojim sinom. Lani je ovdovela. Do boleče smrti njene snahe je bilo njeno življenje mirno in prav tako odnosi v družini. Zaradi tega dogodka je sin začel veliko piti in postal je obsedeni hazarder. Zato je začel siliti svojo mamo, da mu je dajala denar. Najprej vljudno, nato pa vse bolj nasilno. Vsako noč se je domov vrnil pijan in včasih je mamo pretepal. Starejša ženska je trpela telesno in tudi psihološko nasilje. Sčasoma je starka s pomočjo socialne službe prijavila sina na krajevni policijski postaji« (Socialna delavka, Italija).

Ta primer je tipičen, saj prikazuje zapletenost različnih nasilnih dejanj, ki so posledica nabiranja stresa. Vendar pa: nenamerno ali razumljivo nasilje je prav tako nasilje.

! POZOR

- Naslednje oblike nasilja nad starejšimi ljudmi/ženskami se redko pojavijo v izolaciji. Običajno se skupaj pojavi več oblik nasilja, ki so medsebojno povezane.

Telesna zloraba

Ta se nanaša na dejanja, izvršena z namenom povzročanja telesne bolečine ali poškodbe. Telesna zloraba je usmerjena k povzročanju ali grožnji s povzročanjem telesne bolečine ali poškodbe ranljivi starejši osebi ali prikrajšanju osnovnih potreb tej osebi.

Primeri: klofutanje, udarjanje, udarjanje s predmeti, dajanje preveč pomirjeval ali nevroleptikov.

Psihološka/čustvena zloraba

Ta vključuje vsa dejanja, izvršena z namenom povzročanja duševne bolečine, tesnobe ali gorja starejši osebi.

Primeri: osamitev od družine in prijateljev, poniževanje, obtoževanje, obrekovanje ali infantilizacija starejše osebe, odklanjanje komunikacije, grožnja z zapustitvijo ali institucionalizacijo.

»Duševna zloraba obstaja, ko hči podcenjuje potrebe svoje mame. Ne bo se ji uprla, zato mama trpi. Hči z mamo ravna, kot da ji ne pomeni ničesar. Hči komentira in podcenjuje; na primer, ko je hotela mama iti ven, je hči vprašala: »Zakaj bi šla, saj ne vidiš ničesar.« Mama je želela čutiti poletje, čeprav ne vidi. Mamo so sprejeli v dom za starejše in hči je zahtevala, da jo morajo pripeljati nazaj domov, čeprav ne skrbi zanjo« (Negovalka na domu, Finska).

Spolna zloraba

Ta pokriva vse vrste neprostovoljnega spolnega stika in neprostovoljnih spolnih odnosov. Spolni stik s katero koli osebo, ki ni zmožna dati svoje privolitve, se prav tako obravnava kot spolna zloraba. Ta se pogosto pojavi v okoliščinah, ki prikrivajo nasilni in žaljivi značaj dejanja. Razširjena zmeta je mišljenje, da starejše ženske ne morejo biti spolno zlorabljene.

Primeri: neprostovoljni spolni odnos, govorjenje o spolnih predmetih ali razkazovanje spolnih predmetov ali dejanj (npr. pornografski filmi ali slike) osebi proti njeni volji.

»Obstaja primer invalidke, katere mož je z njo neovirano spolno občeval, kadar koli je začutil potrebo« (Direktor, Poljska).

Finančna zloraba

Finančna zloraba vključuje vsa dejanja, ko se starejši osebi nezakonito vzame denar ali lastnina in/ali se zlorabijo ali prikrijejo njena sredstva ali premoženje.

Primeri: sorodniki ali drugi zase uporabljajo pokojnino ali dodatek za nego starejše osebe, sorodniki podpišejo ali spremenijo oporoko ali druge pravne dokumente starejše osebe, zloraba skrbništva.

Zanemarjanje in zapustitev

Zanemarjanje odraža neuspešnost določenega negovalca pri zadovoljevanju potreb odvisne starejše osebe. Zanemarjanje je definirano kot neuspeh tistih, ki so odgovorni za zagotavljanje hrane, zavetja, zdravstvene nege, zaščite in tudi čustvene opore ranljivi starejši osebi. Prehoda na različne ravni zapustitve ni vedno lahko določiti.

Primeri: odrekanje hrane ali potrebnih zdravil, oseba in/ali dom sta umazana in zelo nečista, pomanjkanje rehabilitacijskega zdravljenja, neupoštevanje bolečine, pomanjkljiva nega.

3 DEJAVNIKI TVEGANJA ZA NASILJE NAD STAREJŠIMI ŽENSKAMI ZNOTRAJ DRUŽIN

Nasilno dejanje se običajno ne pojavi z danes na jutri. Je posledica bolj ali manj dolgega procesa kopičenja. Obstaja več dobro znanih dejavnikov tveganja, zaradi katerih je pojav nasilja prej ali slej bolj verjeten. Pomembno je spremljati te vidike in tako posredovati na zgodnji stopnji ali pomagati preprečiti pojav nasilja.

! POZOR

- Ni nujno, da naslednji dejavniki tveganja vodijo do nasilnega vedenja. Lahko pa povečajo možnost in pomagajo pri boljši ozaveščenosti o mogočem nasilnem vedenju. Po navadi se pojavi skupaj več dejavnikov tveganja.

KATERI SO TIPIČNI DEJAVNIKI TVEGANJA?

Zgodovina družine

Zloraba ima lahko dolgo tradicijo kot bolj ali manj zavestna strategija za reševanje sporov znotraj družine. Tudi zgodovina zakonskega nasilja lahko napove zlorabo v poznejšem življenju (včasih z obrnjenimi vlogami).

Vzajemna odvisnost družinskih članov

Vzajemna čustvena in tudi praktična odvisnost lahko sprožita spore, ki so bili dolgo časa prikriti. Neprostopljiva in nenavadna odvisnost lahko vodi v zlorabo. Vzajemna čustvena odvisnost med žrtvijo in storilcem poveča tveganje nasilja v družini, prav tako finančna odvisnost storilca od žrtve.

Skupno stanovanje ali hiša

Skupno življenje nudi večjo možnost za napetost in spor. V takih okoliščinah se negovalci in starejši srečujejo s pomanjkanjem zasebnosti. Mogoče morajo biti negovalci na voljo 24 ur dnevno brez možnosti, da bi bili sami. Take situacije včasih služijo kot podlaga za primere zlorabe nad prejemnikom nege.

Telesno in/ali psihološko breme, naloženo na negovalce

Slabo zdravje, invalidnost ter funkcijska in kognitivna prizadetost lahko iz starejših naredijo zahtevne »bolnike« za družino. To vodi v izjemni telesni in/ali duševni stres na strani družinskih negovalcev. Zloraba se lahko – ni pa nujno – pojavi v negovalni situaciji, ko negovalec ne more obvladati žrtvine telesne in duševne nezmožnosti pa tudi pomanjkanja svoje lastne prihodnosti in svobode.

Poleg tega lahko bolezni, kot je demenca, povzročijo spremembo značaja in navad. Družinski člani se lahko težko spopadejo s takimi spremembami, zato se lahko pojavijo občutki nemoči, razočaranja in obupa. Izčrpanost in izgorelost sta dejavnika, ki sta lahko – ni pa nujno – povezana z nasilnim vedenjem.

Socialna izolacija

Socialna izolacija lahko poveča tveganje, da nekdo postane žrtev z vse večjo odvisnostjo in s stresom. Po drugi strani pa socialna izolacija zmanjša možnost, da bodo zlorabo odkrili in ustavili. Socialna izolacija je lahko tudi posledica zlorabe: družine se vzdržijo socialnih stikov, ker se bojijo, da bi drugi posumili na trpinčenje znotraj njihove družine. Po drugi strani sta čustvena podpora in podporno družabno omrežje bistvena za negovalce in starejše osebe. Če podpornega družabnega omrežja ali socialne kontrole ni, to lahko vodi v zlorabo ali jo poveča.

Odvisnost od alkohola, druge odvisnosti in nediagnosticirane duševne motnje

Zlorabo nad starejšimi ljudmi lahko povzročijo ali povečajo zloraba alkohola ali drog in druge odvisnosti. Lahko izvira neposredno iz posledic te odvisnosti za zdravje (npr. duševne motnje, duševne bolezni). Poleg telesnega lahko iz konteksta dražjih odvisnosti vznikne tudi finančno nasilje. Zloraba je lahko tudi posledica nediagnosticirane duševne motnje pri storilcih.

»Hči je bila alkoholičarka, ni začela telesne zlorabe, ampak čustveno zlorabo, ji rekla, da je slaba mama, do dneva mamine smrti. Zanj je bilo vse, kar se je zgodilo, mamina krivda« (Negovalka na domu, Avstrija).

Dodatni dejavniki, ki povzročajo stres

Visoka stopnja nasilja v družbenih razmerjih se lahko pojavi skupaj s slabimi socio-ekonomskimi pogoji, slabimi življenjskimi pogoji (npr. prenatrpanost) in/ali z družbeno obremenjujočimi življenjskimi dogodki (npr. nezaposlenost).

Poleg socioekonomske situacije je lahko vpletenih več splošnih družbenih dejavnikov, kot so: spremembe v modelu družine, napredujoči vstop žensk na trg dela, pomanjkljiv dostop do zdravstvenih in socialnih storitev ter slabljenje bližnjih podpornih omrežij.



4 PREPOZNAVANJE ZLORABE

Zdravstveni strokovnjaki in strokovnjaki za nego pa tudi socialni delavci ali drugi člani skrbniki zdravstvenih organizacij in socialnih služb, ki delajo v domovih za starejše, so v edinstvenem položaju, da lahko identificirajo zlorabo v družini in zagotovijo nudenje ustrezne pomoči. Zgodnja identifikacija in posredovanje lahko izboljšata kakovost življenja in tudi pogoje za telesno in psihološko zdravje starejših žrtev (npr. kronično bolečino, glavobol, depresijo). Zgodnje posredovanje lahko zmanjša njihovo odvisnost od podpore drugih.

KAKO LAHKO PREPOZNAMO NASILJE?

Člani skrbniki so pogosto soočeni s počasnim sumničanjem in skrbjo, da »stvari niso v redu« pri starostniku. Pomembno je, da zaupajo svoji intuiciji in nadalje ukrepajo v povezavi s temi skrbmi v dobro starostnika. Prepoznavanje nasilnih situacij nad starejšimi ni lahko. Največje zlorabe se ne pojavijo v prisotnosti zdravstvenega osebja ali osebja socialnih služb. Zlorabe se običajno ne opazuje neposredno.

Dve najpomembnejši vprašanji, ki članom skrbnikom pomagata pri prepoznavanju kazalnikov zlorabe, sta:

- Zakaj me ta situacija skrbi?
- Kaj točno opazujem?

Poleg tega se imajo lahko nekatere oblike nasilja kot »normalne« zaradi življenjepisa žrtve ali zaradi specifičnega socialnega in kulturnega konteksta, v katerem storilci, žrtve in/ali člani skrbniki živijo.

»Zelo težko je žrtvi razložiti, da ji ni treba biti popolnoma podvržena volji svojih otrok – storilcev nasilja – ter da imajo tudi pravice« (Direktor, Poljska).

! POZOR

- Včasih se zlorabe ne prepozna (ali včasih »preveč prepozna«), ker imajo starostniki in člani skrbniki različna dojetanja in občutljivost za nasilno vedenje. To je mogoče zaradi različnih kulturnih in socialnih ozadij. Zlorabe se lahko ne prepozna tudi zaradi težke komunikacije s starostnikom, npr. če trpi za demenco. Mogoče tudi ni jasno, kako so se pojavili nekateri znaki, kot so modrice. Prepoznavanje vključuje dialog in opazovanje ter tudi razmišljanje.

Splošni načini prepoznavanja nasilja so:

- opazovanje dejanj in znakov prejšnjih dejanj;
- opazovanje vedenja starostnika;
- pogovor s starostnikom;
- pogovor z drugimi vpletenimi.

KATERI ZNAKI LAHKO KAŽEJO NA ZLORABO?

Znaki za mogočo telesno zlorabo

Modrice, znaki stiskanja, zlomljene kosti, praske, odrgnine, izpuljeni lasje, opekline, odklanjanje slačenja, ponavljajoče se naključne poškodbe, tesnobno vedenje, ko se osebi nekdo približa.

Znaki za mogočo psihološko/čustveno zlorabo

Starostnik je čustveno razburjen, zdi se osamljen, nepojasnen umik od običajnih dejavnosti, nespečnost, strah pred ljudmi, nenadna sprememba v bistrosti in/ali teku, neobičajna depresija, podcenjevanje in/ali grožnje družinskih članov.

Znaki za mogočo spolno zlorabo

Modrice okrog prsi ali področja spolovil, nepojasnjena spolna bolezen ali vnetja spolovil, nepojasnjeno krvavenje iz nožnice ali anusa, raztrgano, umazano, krvavo spodnje perilo, tesnobno vedenje pri slačenju ali dotikanju.

Znaki za mogočo finančno zlorabo

Nenadne spremembe na bančnem računu ali v bančni praksi, vključno z nepojasnjanim dvigom velikih vsot denarja, ki ga opravi oseba, ki spremlja starejšo osebo; nepojasnen nenaden prenos premoženja na družinskega člana ali nekoga zunaj družine; nepojasnjeno izginotje premoženja ali dragocenosti, nenadna nezmožnost plačevanja računov; pomanjkanje hrane doma; pomanjkanje predpisanega zdravila.

Znaki za mogočo zanemarjanje ali zapustitev

Neobičajna izguba teže, dehidracija, podhranjenost, nezdravljene preležanine, slaba osebna higiena, nehigienski in nečisti življenjski pogoji, neoskrbovane ali nezdravljene zdravstvene težave, pomanjkanje družabnih stikov. Zapustitev kot skrajna oblika zanemarjanja: pustiti starejšo osebo dolgo časa samo v bolnišnici ali neoskrbovano doma.

Če se pojavi kateri koli izmed teh znakov, je pomembno preiskati njihov izvor. Eden izmed pomembnih korakov je – po možnosti – pogovor s starejšo osebo in/ali z družinskim negovalcem.

KAKO GOVORITI O MOGOČIH ZNAKIH ZLORABE?

! POZOR

- Najprej: Kakršno koli prijavo o zlorabi starejše osebe same se mora vedno upoštevati kot »rdečo zastavo« (= nekaj, kar je potrebno poslušanja in opazovanja)!

Člani skrbniki, ki identificirajo kakršne koli poškodbe, pazljivo vprašajo o njihovem nastanku. O razlagah o poškodbah, ki se ne skladajo z opazovanjem ali večkratne poškodbe na različnih stopnjah zdravljenja, se je treba pogovoriti.

! POZOR

- Po možnosti naj se pogovor z domnevno žrtvijo odvija v zasebnosti, brez prisotnosti družinskega člana. Starostnik naj ima priložnost govoriti prosto in zaupno. Mogoče potrebuje več pogovorov, da postane dovolj samozavesten in spregovori. Znak za mogočo zlorabo je lahko, če družinski član starostnika ne pusti samega s članom skrbnikom niti za trenutek.

O KATERIH VIDIKIH NAJ SE SPREGOVORI V PRVEM POGOVORU?

Pri pogovoru z domnevno žrtvijo so lahko naslednje zadeve podlaga za vprašanja:

- Raziščite točen pomen pritožb domnevne žrtve: Kaj domnevna žrtev misli, ko se pritožuje nad načinom, kako nekdo drug ravna z njo?
- Poskusite izčrpno razumeti njeno dobro (ali slabo) počutje: Kako se počuti na splošno?
- Zajemite nove pomembne dogodke ali smernice: Kaj se je zgodilo v zadnjih nekaj dneh? Kateri so bili pomembni (pozitivni in negativni) dogodki?
- Spodbujajte komentarje o kakovosti družbenih odnosov in sodelovanju (ali osamitvi) starostnika: Je kaj novic o sorodnikih in prijateljih (npr. kako so stvari z zakoncem, otroki in podobno)?
- Izključite »naravne« razloge za telesne poškodbe: Od kod izvirajo znaki mogoče zlorabe (npr. praske)?
- Identificirajte razloge za duševne spremembe: Od kod izvira drugačno razpoloženje (npr. zakaj se starostnik zdi razburjen, tesnoben, žalosten)?
- Ugotovite, ali so administrativne in finančne zadeve starostnika v redu: Potrebuje ali želi kakšno podporo pri vodenju svojih finančnih zadev? Kaj se zgodi, ko oseba potrebuje nove stvari, kdo jih kupi?

- Ugotovite navade prehranjevanja in način prehrane: Ima starostnik dovolj hrane za kvalitetno preživetje? Lahko je in pije stvari, ki so mu všeč?

! POZOR

- Oblikovanje vprašanj, izbira besed in podobno je odvisno od situacije, kulturnega konteksta in od osebnih preferenc starostnika in člana skrbnika, ki vodi pogovor.

KAKO RAVNATI OB DVOMIH?

Dvomi o opaženih znakih in slišanih izjavah so normalni. Splošne smernice pri ravnanju s temi dvomi in previdnim odzivanjem na te signale so lahko:

- skrbno opazovanje in zapis vsakega pripetljaja;
- izpraševanje svoje lastne vesti;
- konkretiziranje sumov s posvetovanjem s kolegi ali drugimi osebami;
- zaupanje svoji lastni intuiciji.

! POZOR

- Člani različnih skupnosti ali kulturnih skupin (npr. migranti) mogoče o zlorabi starejših, pregonu in o pravnem sistemu ne razmišljajo enako. Vedno se je treba prepričati, da se starostnik in član skrbnik razumeta. V nekaterih primerih bi bilo mogoče koristno vzeti s seboj usposobljenega tolmača. To naj bo nevtralna oseba in ne družinski član ali prijatelj starostnika ali družinskega negovalca.



Prepoznavanje in identifikacija zlorabe sta prva koraka pri ravnanju s tako situacijo in prvi pogoj za nadaljnje ukrepanje. Odpraviti tabu je nujno za pridobitev nadaljnje pomoči. Pomoč pa potrebujejo žrtev, storilec in tudi priča zlorabe. Ob neposredni nevarnosti je treba takoj ukrepati. Služba, ki jo je treba obvestiti v izjemni nevarnosti, je seveda policija. V vsakem primeru je treba obvestiti področnega vodjo, ki se mora strinjati z vsakim nadaljnjim ukrepom.

! POZOR

- V vsaki organizaciji bi moral obstajati sporazum, da se člana skrbnika, ki prijavi nekaj, kar se izkaže za »lažni preplah«, ne krivi ter da je bolje enkrat zaman prijaviti in preveriti kot pa zamuditi ukrepanje, ki bi lahko ohranilo telesno in psihološko zdravje neke osebe.

ZAKAJ JE ZA ČLANE SKRBNIKE TEŽKO PRIJAVITI ZLORABO?

Predanost nalogi in tudi občutki strahu, zanikanja in nemoči so lahko ovire pri prijavi zlorabe. Nemoč lahko ovira posredovanje: Člani skrbniki so pogosto razočarani, ko vidijo zlorabo, in imajo občutek, da ne morejo veliko narediti, da bi se ustavila. Mogoče jih skrbi, da bi jim družinski člani preprečili negovanje starostnika, če bi opozorili na zlorabo.

Člani skrbniki so lahko nenaklonjeni takim izzivom zaradi pomanjkanja časa ali sposobnosti ali izkušenj.

»V teoriji se lahko pojavi veliko znakov. Teoretično se lahko ob situaciji zlorabe govori o vseh. Najpomembnejša težava je pomanjkanje časa. Za razumevanje in preiskovanje resnične situacije bi potrebovali več časa (...).« (Negovalka na domu, Italija).

Ti vidiki lahko sprožijo čustva notranjih konfliktov in napetosti, ko teh sumov ni mogoče nadalje obravnavati in prijaviti.

Prav tako lahko žrtev zanika zlorabo, ker ne želi kriviti storilca ali se boji, da bi se ji storilec maščeval. Poleg tega se starejši pogosto bojijo, da bi jih premestili v dom za starejše, ki bi bil edina izbira. In nekatere žrtve ne dojemajo zlorabe sebe kot zlorabo.

Dodatna ovira je težavnost komunikacije s starejšimi, ki trpijo za demenco, saj informacije o zlorabi mogoče niso utemeljene. Člani skrbniki se pogosto poskušajo izogniti sporom z družinskimi negovalci in osebo, ki jo negujejo. Poskušajo ostati nevtralni, saj se bojijo, da bi jih nadomestili, če jih starostniki obtožijo povzročanja težav.

Včasih se član skrbnik ne čuti sposobnega odzvati se na zlorabo, če organizacija nima jasno določenih postopkov. Ti postopki določajo, s kom stopiti v stik za zagotovitev nadaljnjega ukrepanja.

KAKO LAHKO ČLANI SKRBNIKI PREMAGAJO TEŽAVE IN PRIJAVIJO ZLORABO?

- Govorijo z žrtvijo in gradijo zaupanje.
- Zavedajo se, da je telesna, spolna in finančna/materialna zloraba zločin kot npr. napad, posilstvo, kraja.
- Spoznajo edinstveni položaj zdravstvenega strokovnjaka in strokovnjaka za nego, da prijavi zlorabo.
- O situaciji in svojih čustvih govorijo s področnim vodjo in kolegi.
- Prosijo za nadzor dela.
- Zavedajo se storitev, ki lahko v takih situacijah pomagajo.

Še ena zelo pomembna strategija je slediti standardnemu postopku, če je na voljo (kot je »idealni« postopek, opisan v 6. poglavju). Tukaj je pregled prvih treh točk z vidika članov skrbnikov, ki delajo neposredno s starostnikom.

1. Poročanje področnemu vodji in ekipi

Običajno se najprej eden izmed članov skrbnikov ukvarja s situacijo, preden zadeva postane skupinsko delo, ki ga vodi organizacija. Zato je pripravljenost posameznega člana skrbnika spopasti se s tem odločilna na začetku postopka.

»Želim pomagati tem ljudem v taki situaciji. Ne poskušam izločiti krivca, ker ne poznam vseh informacij o ozadju. Poskušam le ugotoviti, kaj se je zgodilo. Nimam občutka tesnobe ali strahu ali jeze ... moja lastna strokovnost je, da vedno poskušam pomagati« (Negovalka na domu, Finska).

V večini primerov član skrbnik prepozna zlorabo in se nato o primeru pogovori s področnim vodjo in z ekipo. Nato razpravljajo o nadaljnjih strategijah (npr. vključevanje socialnega delavca ali drugih strokovnjakov).

2. Sodelovanje z ekipo in zunanjimi strokovnjaki

Po prijavi in pogovoru o zadevi z vodjo in ekipo sledijo različni ukrepi, odvisno od tipa situacije. To lahko vključuje tudi prihod drugih članov skrbnikov in/ali organizacije. Žrtvi se nudi podpora.

Na tej stopnji član skrbnik, ki je bil prvi vpleten, pogosto igra pomembno vlogo kot most med strokovnjaki (npr. notranjimi socialnimi delavci ali drugimi ustreznimi organizacijami, zunanjimi socialnimi delavci in drugimi organizacijami) in starostnikom. Prav tako igra odločilno vlogo pri spremljanju tekoče situacije. Če ni sprememb, se lahko zgodi, da bo moral spet podati prijavo.

3. Skrb zase

Včasih je član skrbnik osebno vpleten v situacijo do te mere, da »ne more le opraviti svojega dela«. Žalost in razmišljanje o primerih se ne končata, tudi ne po službi in doma.

»... Mislím si 'Grozno, nočem več iti tja' ... ali 'Kako bi lahko rešili to težavo?'. In vzamem težave s seboj domov« (Negovalka na domu, Avstrija).

! POZOR

Prvi ključni korak pri soočanju je sporočanje svojih lastnih čustev. Zaupati se kolegim in tudi dobrim prijateljem (npr. zakoncu) je lahko zelo koristno. V zadnjem primeru, seveda: imen ali dejstev, ki razkrivajo identiteto vpletenih, se ne sme omenjati.

S prijavo in z dokumentiranjem se zadeva začne tikati tudi drugih kolegov in organizacij. Zelo pomembni so vrstniška podpora in razprave v ekipah ali z vodji ekip, predvsem svetovanje, ki ne usmerja, kot strategija ukvarjanja z zadevo.

»Na centru imamo stalno usposabljanje za ravnanje z žrtvami nasilja in dostop do psihologa svetovalca, s katerim se lahko pogovorim o določenem primeru ali, ko imam občutek, da ne bom zmogla primera in skupaj opraviva posredovanje. Včasih lahko psiholog prevzame primer« (Negovalka na domu, Poljska).

Če ne najdejo rešitve, morajo člani skrbniki prenesti dejstvo, da ne morejo pomagati. To je lahko psihološko zelo težko. Člani skrbniki naj se ne obotavljajo govoriti o svojih težavah in poiščejo pomoč zase. Delitev bremena je lahko olajšanje.

STRATEGIJE ZA PODROČNE VODJE

Po navadi strokovnjaki na področju zdravstvenih in socialnih storitev med svojim poklicnim usposabljanjem prejmejo malo informacij o vprašanju nasilja nad starejšimi. Zato je še pomembnejše, da organizacije razvijejo standardizirane postopke za podporo skrbnikom pri odzivanju na primere nasilja v družini. Večina vodij v zdravstvenih organizacijah in socialnih službah že ima nekakšen neuradni postopek, ki ga upoštevajo, ta pa večinoma ni načrten.

Za zagotovitev kakovosti storitev in dobrega počutja starostnikov (in skrbnikov) bi morale zdravstvene organizacije in socialne službe razviti jasno politiko. Ta bi morala vključevati splošno organizacijsko pojmovanje nasilja pa tudi smernice o tem, kako se spoprijeti s situacijami nasilja v družini. Vključevati bi morala tudi preventivne in strukturne vidike.

POZOR

- Organizacijska politika bi morala obsegati:
 - splošno pojmovanje nasilja, vključno z definicijami;
 - zavezo, da se bo borila proti zlorabam v družinah;
 - zavezo k preprečevanju;
 - jasna pravila obnašanja pri ukrepanju;
 - pripravljenost investiranja v preventivne in podporne strukture.

JE LAHKO PREPREČEVANJE NAŠE DELO?

Vsi »storilci« niso že po naravi nasilne osebnosti. Pogosto uporaba nasilja nad starejšimi predstavlja strategijo obvladovanja stresa, ki je lahko vsaj delno posledica same situacije negovanja.

Seveda si moramo zapomniti, da nasilje ni opravičljivo. A osredotočanje na vzroke in dejavnike tveganja, na katere se lahko vpliva, odpira pot do rešitev, kakor tudi do preventivnih ukrepov.

Take (potencialno) nasilne situacije so dobro področje za koristno posredovanje na zgodnji stopnji. Zdravstvene organizacije in organizacije socialnega varstva lahko pomagajo, da se nekateri dejavniki tveganja (glejte 3. poglavje) ne stopnjujejo ali jih celo preprečijo.

Ljudje, ki se dejansko zatečejo k nasilju ali so v nevarnosti, da to storijo, bi morali dobiti podporo. Nekateri bi morali prejeti tudi psihološko pomoč za boljše obvladovanje jeze in nepotrpežljivosti med negovanjem. In seveda bi morali biti deležni praktične podpore.

POZOR

- Bistveno vprašanje je, kako preventivno delovati, kako predvidevati nasilje in zlorabo ter kako ukrepati, preden se pojavi stopnjevanje.

Preventiva bi morala biti eden izmed osrednjih vidikov na dnevnem redu zdravstvenih in socialnih služb. A kaj lahko zdravstvene in socialne službe zares naredijo?

V idealnem primeru se preventiva začne na začetku odnosov negovanja v družini, ko se razvijajo prvi vzorci nege (postopki, komunikacija itn.). Na tej stopnji imajo lahko ustrezne informacije o storitvah podpore in možnostih podpore za družinske negovalce dolgotrajni preventivni učinek.

Podporo omogoča:

- ocenitev določenih dimenzij tveganja;
- nudenje informacij o ustreznih storitvah podpore družinskim negovalcem (npr. dnevni centri, storitve obiskov, kratkotrajna nega ...);
- pogovor s starostnikom in z družinskim negovalcem o situaciji (npr. o predvidenih spremembah v sistemu družine in ekonomskih posledicah);
- nudenje tečajev usposabljanja in/ali svetovalnih storitev;
- nudenje informacij o mogočih posledicah stalne obremenjenosti za zdravje negovalca (in tudi o njegovi ali njeni zmožnosti negovati sorodnika na daljši rok);
- kolikor je mogoče in potrebno: krepitev medsebojnega zaupanja v družini;
- vključevanje splošnih zdravnikov, da razkrijejo zlorabo na zgodnji stopnji;
- spodbujanje k večji strokovni podpori.

KAKO UKREPATI OB SUMU NA NASILJE?

Ukrepanje in odgovornost morata biti jasna in deljena: Nudnje jasnega postopka, ki ga mora skrbnik upoštevati, pomaga pri načrtnem ukvarjanju z nasiljem in zagotavlja visoko kakovost storitve. Čeprav v vsakem primeru zlorabe obstajajo specifične okoliščine, pa lahko splošni postopek, ki definira tok komunikacij in verigo ukrepanja, postane pomembni instrument. Najprej bi morali skrbnikom nuditi natančne odgovore na vprašanje, s katero osebo ali z ustanovo moram stopiti v stik in jo obvestiti ter kdaj.

Poleg tega bi morali imeti člani skrbniki splošno predstavo o predvidenih postopkih, ki se lahko ob prvem obvestilu začnejo. Naslednja tabela prikazuje sedem »idealnih« korakov pri ukvarjanju z nasiljem nad starejšimi v njihovih domovih. V resničnosti se mora te korake prilagoditi nacionalnemu, regionalnemu in organizacijskemu okviru ter posamezni situaciji.

Korak	Kaj narediti	Kdo je vpleten	Zakaj to narediti
1	Prepoznavanje signalov zlorabe <ul style="list-style-type: none"> Načrtni pregled situacije glede na dejavnike tveganja in mogoče znake 	Član skrbnik, ki dela v družini (ali opravlja prvo oceno)	Vsi »dejavniki tveganja« ali »znaki« so lahko opozorila, ni pa nujno, da dokazujejo obstoj nasilja.
2	Osredinjane na signale <ul style="list-style-type: none"> Podrobno opazovanje in prepoznavanje posameznih pripetljajev 	Član skrbnik, ki dela v družini – mogoče že sporazumno s področnim vodjo in obvešča druge ljudi, ki delajo v istem gospodinjstvu	Pred nadaljnimi koraki je pomembno pazljivo opazovati in razjasniti sumljive pripetljaje.
3	Pogovor o sumu v lastni organizaciji <ul style="list-style-type: none"> Obveščanje področnega vodja Konkretiziranje sumov s posvetovanjem s kolegi in z drugimi ljudmi 	Član skrbnik, področni vodja, kolegi (ekipa)	Delitev bremena je lahko olajšanje. V interesu starostnika je pogosto zelo pomembno pridobiti drugo (in tretje) mnenje.
4	Preverjanje sumov pri žrtvi in storilcu <ul style="list-style-type: none"> Pazljiv in spoštljiv začetek pogovora o težavi, po možnosti prek strokovnjaka. (Pomembno je pogovoriti se z žrtvijo na samem, tj. brez prisotnosti družinskega člana). Razjasnitev vzroka/izvora zlorabe Ugotavljanje zahtev in potreb vpletenih 	Član skrbnik in ekipa Po potrebi strokovnjaki (sporazumno s področnim vodjo) Žrtev (starostnik) Storilec Družinski negovalec in drugi družinski člani, kolikor je mogoče	Preveriti možnosti znotraj omejitve določene situacije. Član skrbnik naj bi idealno imel zaupljiv odnos s starostnikom – in strokovnjak ima ustrezna sredstva. Za ustrezno posredovanje je treba poznati izvor težave.

Korak	Kaj narediti	Kdo je vpleten	Zakaj to narediti
5	Pogovor o mogočem posredovanju v organizaciji z vpleteno ekipo <ul style="list-style-type: none"> Poročanje in sodelovanje z lokalnimi socialnimi službami in organizacijami za zaščito žrtev Razvoj načrta posredovanja, kako se spoprijeti s situacijo 	Ekipa Področni vodja Strokovnjaki, kot so: socialni delavci, psihologi, psihiatri Mogoče »višje« vodstvo Mogoče druge vpletene osebe ali organizacije (druge storitvene organizacije, policija ...)	Zaradi zapletenosti situacije je pogosto potreben komplet posredovanj. Treba je zbrati vse vpletene ljudi/ustanove na eni strani za pridobitev vseh dosegljivih informacij ter da bi se izognili protislovjem ali prekrivanjem.
6	Predlog načrta posredovanja sistemu družinske nege <ul style="list-style-type: none"> Pogovor o načrtu posredovanja in na željo prilagajanje načrta Sporazum s starostnikom in z družinskim negovalcem Predanost načrtu posredovanja 	Ekipa Področni vodja Strokovnjaki Žrtev (starostnik) Storilec Družinski negovalec in drugi družinski člani, kolikor je mogoče	Za ustrezno izvedbo načrta posredovanja se morajo vsi vpleteni strinjati. (Če to ni mogoče, se morajo poiskati rešitve za pomoč žrtvi brez sodelovanja družinskih članov).
7	Realizacija načrta posredovanja <ul style="list-style-type: none"> Usklajevanje dejavnosti posredovanja med vpletenimi organizacijami Spremljanje situacije Po potrebi prilagajanje načrta 	Ekipa Področni vodja Žrtev (starostnik) Storilec Družinski negovalec in drugi družinski člani, kolikor je mogoče Po potrebi svetovalni strokovnjaki	Za preverjanje učinkovitosti ukrepov in izboljšanje situacije sta potrebna stalna komunikacija v sistemu družine in stalno spremljanje »znakov«.

KAJ SE LAHKO STORI DOLGOROČNO?

Za zagotovitev trajnosti vseh dejanj, ukrepov in posredovanje se morajo razviti in izvesti preventivne in podporne strukture. Vse te strukture odražajo pomembno vlogo članov skrbnikov v tem kontekstu. Okrepiti je treba njihovo zmogljivost.

»Če na primer namestimo klicno linijo za zbiranje pritožb starejših in nato ne moremo dati ustreznih odgovorov ... bi bilo popolnoma neprimerno. Najprej moramo biti sposobni nuditi odgovore. Potem lahko razmišljamo, kako je mogoče ljudem pomagati« (Direktor, Italija).

Splošno usposabljanje skrbnikov

Nudenje stalnega notranjega usposabljanja dviga kakovosti storitev na splošno. Usposobljeni skrbniki delujejo skladno s standardi in vedo, kako se primerno vesti. Znanje in informacije dajejo orientacijo in občutek, da delajo prav.

»Potrebujemo odprt pogovor, izobraževanje in usposabljanje. Če obstaja primer telesne zlorabe, ga ne bi opazil, ne vem, kako ga odkriti ali prepoznati, in ne vem, s kom naj stopim v stik« (Strokovnjak, Finska).

Ustrezna identifikacija znakov in njihovih vzrokov zahteva strokovno znanje in celostno razmišljanje – celo ob telesni zlorabi lahko modrice povzročijo zdravila, padci ali drugi nenasilni dogodki.

Skrbniki potrebujejo:

- osnovno strokovno znanje v povezavi s prepoznavanjem in z dokumentiranjem zlorabe;
- sposobnosti komuniciranja in obvladovanja sporov, vključno s sposobnostmi vzpostavitve zaupnega odnosa z žrtvijo;
- razumevanje nadaljnjih korakov, ki jih je treba narediti po prepoznavi zlorabe.

Naslednji vidiki naj bi bili del usposabljanja:

- kako prepoznati znake nasilja;
- kazalniki tveganja za nasilje v družini v odnosih negovanja in možnostih preprečevanja;
- možnosti pomoči in podpore za družinske negovalce;
- informacije o težavah z duševnim zdravjem, zlorabi alkohola in o boleznih, kot je demenca, ter njihovih vplivih na vedenje;
- sposobnosti komunikacije, ki bi žrtvam omogočile govorjenje o svojih izkušnjah;
- obvladovanje sporov.

»Nekdo mora biti sposoben obvladovanja spora. Nasilje običajno ostaja za družbenim sporom. Za motenim socialnim kontekstom. Potrebujemo strokovnjake za začetek posredovanja, ki bi bili sposobni analizirati socialni kontekst. Potrebujemo veliko pristojnosti. Te pa je nemogoče utelesiti v enem samem strokovnjaku« (Socialna delavka, Italija).

POZOR

- Predvsem mladi člani skrbniki potrebujejo ustrezno nadaljnje usposabljanje. Nimajo dovolj delovnih izkušenj, s katerimi bi nadomestili svoje omejeno znanje o tej zadevi.

»Na začetku je po mojem mnenju zelo težko za nekoga, ki je na novo soočen s temi težavami ... ker se razvije velik pritisk« (Socialna delavka, Avstrija).

Nadaljnja podpora za skrbnike

Delovni pogoji na področju nege na domu so zahtevni. Organizacije lahko prispevajo k izboljšanju delovnih pogojev, na primer z razvojem in nudenjem:

- smernic za oceno znakov zlorabe;
- ustreznih standardiziranih postopkov za spoprijemanje z nasiljem v družini;
- možnosti spremstva izkušenega kolega za pridobitev drugega mnenja;
- posebnega vodenja za mlade člane skrbnike;
- ekipnih struktur za komunikacijo in razprave v ekipi kot eno glavnih strategij za spoprijemanje;
- posredno svetovanje;
- podpore prek zunanega skrbništva, kot so psihologi/psihiatri;
- mobilnih ekip za posredovanje v krizi;
- prostovoljnega dela.

»Več storitev obiskov (bi bilo lepo) ... veliko jih je hvaležnih, da imajo nekoga, ki jih posluša. Veliko jih spregovori ... pove, kaj se je zgodilo ... ali gredo na sprehod in začnejo klepetati. (Potrebno je) da je osebi nekdo na voljo ... da zaupa nekomu, ki mu ni mar za čas« (Negovalka na domu, Avstrija).



Osredotočili smo se na pomembno vlogo članov skrbnikov in tudi področnih vodij, ki so neposredno vpleteni v prepoznavanje in ukrepanje ob nasilju nad starejšimi ženskami v družinah. Omenili smo tudi možnosti, da organizacije izboljšajo svoje strukture in pogoje pri ukvarjanju s temi primeri. Omenili smo pomembnost preventivnih posredovanj z določbami, ki že obstajajo v aktualnih pogojih.

Ampak: ukrepanje na tem področju ne izboljšajo le zdravstvene in socialne službe, ukrepati je tudi odgovornost oblikovalcev politike in odločevalcev. Primeri potekov delovanja so:

- Začetek javne razprave o nasilju v družini nad starejšimi in povečanje ozaveščenosti o družbeni odgovornosti za nudenje zelo kakovostnega negovalnega sistema za starejše.

- Nudenje več virov za zdravstveno in socialno varstvo za starejše.
- Integriranje vprašanj v obstoječe nadaljnje usposabljanje in osnovno poklicno usposabljanje ustreznih strokovnjakov (npr. zdravnikov, zdravstvenih strokovnjakov, socialnih delavcev, policije).
- Prilagajanje obstoječega pravnega sistema – ki je pogosto narejen za boj proti nasilju nad mlajšimi ženskami ali otroki – da bo zadovoljil zahteve starejših žrtev.
- Izboljšanje sodelovalnih struktur med zdravstvenimi in socialnimi službami ter organizacijami za zaščito žrtev.

Podrobnejša priporočila za politiko so v listini za zagovorništvo, ki bo narejena v okviru projekta »Odpravljanje tabuja«. Naslednji del nudi povezave do organizacij, ki se ukvarjajo z nasiljem nad starejšimi in/ali starejšimi ženskami ter vsebuje nekaj informacij o podobnih projektih Daphne.

ORGANIZACIJE, KI SE UKVARJAJO Z NASILJEM NAD STAREJŠIMI IN/ALI STAREJŠIMI ŽENSKAMI

- WHO – Prevention of Elder Abuse
www.who.int/ageing/projects/elder_abuse/en/index.html
- Council of Europe
www.coe.int/t/dc/campaign/stopviolence/default_en.asp
- International Network for the Prevention of Elder Abuse (INPEA)
www.inpea.net
- National Centre on Elder Abuse (USA)
www.ncea.aoa.gov
- National Committee for the Prevention of Elder Abuse (USA)
www.preventelderabuse.org
- AGE – European Older People's Platform
www.age-platform.org
- WAVE – Women Against Violence Europe
www.wave-network.org
- Ministrstvo za notranje zadeve
<http://www.mnz.gov.si/>
- Gerontološko društvo Slovenije
<http://www.gds.si/>
- Zveza društev upokojencev Slovenije
<http://www.zdus-zveza.si/>
- Centri za socialno delo – Center za socialno delo Maribor, Ljubljana
<http://www.csd-mb.si/>
<http://www.csd-lj-siska.si/splosno/index.asp>

- Kolaborativni center Svetovne zdravstvene organizacije za primarno zdravstveno nego Maribor
<http://www.zd-mb.si/index.php?id=541>
- Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje
<http://www.inst-antontrstenjaka.si/>

PODOBNI PROJEKTI DAPHNE

Daphne Toolkit

Daphne Toolkit je arhiv projektov, ki jih podpira program Evropske komisije Daphne, in aktivni vir za tiste, ki načrtujejo nove projekte na tem področju. V Daphne Toolkit najdete predstavitev približno 460 projektov, financiranih v okviru programa Daphne med letoma 1997 in 2006, z opisi njihovih ciljev, akcij, rezultatov in naučenih naukov pa tudi sorodne povezave in vire. Najdete tudi nadaljnje publikacije, poročila in predstavitve.

http://ec.europa.eu/justice_home/daphnetoolkit

Nega za negovalce

Cilj projekta je bil izmenjati si dobre prakse o preprečevanju skritega nasilja negovalk nad starejšimi ženskami, ki trpijo za Alzheimerjevo boleznijo. Dosežki so bili smernice dobre prakse, prilagajanje in prevajanje italijanskega priročnika za negovalce v tri jezike ter njihovo razširjanje na evropski ravni.

<http://www.careforcarers.eu/en/index.aspx.htm>

Prepoznavanje, preprečevanje in obravnava zlorabe starejših žensk

Cilj projekta je bil določiti naravo problema nasilja/zlorabe nad starejšimi ženskami – zlasti tistimi s kognitivno prizadetostjo – v štirih državah članicah Evropske unije. Nadalje je projekt pregledal pravne okvire glede tega vprašanja in odgovore socialnih akterjev v teh štirih partnerskih državah. Na koncu so identificirali primere dobre prakse in delili ugotovitve iz njih.

http://ec.europa.eu/justice_home/daphnetoolkit/html/projects/dpt_2001_215_w_en.html

Preprečevanje nasilja nad ženskami in otroki – usposabljanje, ozaveščanje strokovnih skupin v okviru WAVE

Projekt se je osredotočal na preprečevanje nasilja nad ženskami z objavo priročnika za usposabljanje in brošur o preprečevanju nasilja v družini nad ženskami v Evropi, vključno z evropsko raziskavo in modeli dobre prakse. Sestavljen je iz programa usposabljanja, usmerjenega k izboljšanju razumevanja strokovnjakov pregona, sodnih, medicinskih in psihosocialnih strokovnjakov nasilja nad ženskami; in izdelal publikacijo o

preprečevanju nasilja v družini nad ženskami v Evropi, vključno z evropsko raziskavo in modeli dobre prakse.

http://ec.europa.eu/justice_home/daphnetoolkit/html/projects/dpt_1999_288_wc_en.html

Razvoj in testiranje modula glede vloge izvajalcev zdravstvenega varstva pri ocenjevanju in posredovanju pri nasilju intimnega partnerja

Cilj projekta Daphne je bil razviti modul usposabljanja za bodoče zdravnike za izboljšanje njihovega znanja, okrepitev njihovih sposobnosti pri učinkovitem usmerjanju in ukvarjanju z žrtvami zlorabe.

http://ec.europa.eu/justice_home/daphnetoolkit/html/projects/dpt_2003_120_y_en.html



ISBN 978-961-6254-45-8

